

Handlingsplan för en giftfri miljö i Piteå Kommuns förskolor

Piteå Kommun 2014-10-28

Varför ska Piteås förskolor vara giftfria?

Utbildningsförvaltningen har av fullmäktige fått i uppdrag att ta fram en åtgärdsplan för en giftfri miljö i kommunens förskolor. Åtgärdsplanen tas fram och genomförs i samverkan med övriga förvaltningar, i det inledande skedet tillsammans med miljöinspektörer och inköpsavdelningen.

Barn är mer känsliga

Barn är mer känsliga för kemikalier och miljögifter än vuxna. Det beror bland annat på att barns kroppar inte är färdigutvecklade. Barn andas till exempel snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. De utforskar dessutom sin omgivning genom att smaka och suga på saker och har en tunn och ömtålig hud. Det medför att om de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen kan de ändå få i sig mer. Vissa ämnen som är hormonstörande kan dessutom påverka barnens utveckling negativt.

Coctaileffekten

Att minska mängden farliga kemikalier är även viktigt utifrån risken för cocktaileffekten. Cocktaileffekten innebär att även om varje enskilt ämne inte överstiger tillåtna gränsvärden, så kan de tillsammans få en mycket större effekt och vara potentiellt farligare än det enskilda ämnet. Undersökningar visar att damm kan bidra med en stor del av småbarns intag av flamskyddsmedel och andra miljögifter. Eftersom barn rör sig nära golvet är det viktigt med en god städning och hygien för att minska små barns exponering för farliga kemikalier och miljögifter.

Försiktighetsprincipen

Eftersom lagstiftningen är komplicerad och tar tid att förändra och det finns många olika ämnen som vi inte har kunskap om ska vi, i enlighet med miljöbalken 2kap 3§, tillämpa försiktighetsprincipen. Det innebär att vi alltid ska välja de bästa produkterna och det bästa alternativet ur miljö- och hälsosynpunkt. Det är viktigt även utifrån ett barnperspektiv, i Piteå ska barnens bästa alltid komma i främsta rummet.

Vem ska utföra åtgärderna?

Arbetet för giftfria förskolor berör många delar av kommunens organisation. Flera stödfunktioner kan hjälpa till att stötta arbetet, till exempel miljöinspektör och upphandlingsenheten. De flesta av åtgärderna ska utföras på förskolorna av förskolechefer tillsammans med personal. Projektet är kommunövergripande och olika funktioner behöver samverka. Utåt sett måste vi vara en organisation som ställer miljökrav och arbetar samlat för barnens bästa.

Åtgärderna i denna plan gäller för alla kommunala förskolor. En del barn i Piteå går på andra förskolor än de som kommunen driver. De privata förskolorna i Piteå kommer därför få ta del av denna handlingsplan med rekommendationen att följa den så att alla Piteås barn på sikt får en bättre förskolemiljö.

- Förskolechef ansvarar och genomföra en utrensning av det material som finns på förskolorna. Utrnsningen sker i två olika steg:

Steg ett: material som behöver tas bort direkt

Steg två: material behöver bytas ut på sikt

- Förskolecheferna ansvarar också för att, utifrån ett på förhand fastställt underlag, ge en årlig lägesrapport till Barn och Utbildningsnämnden.
- Under 2015 kommer miljöinspektör att göra tillsyn. Vid denna kommer situationen utifrån steg ett respektive steg 2 att diskuteras med samtliga förskoleavdelningar. Därefter kommer tillsyn att ske med vartannat år.

Tidsplan

2014

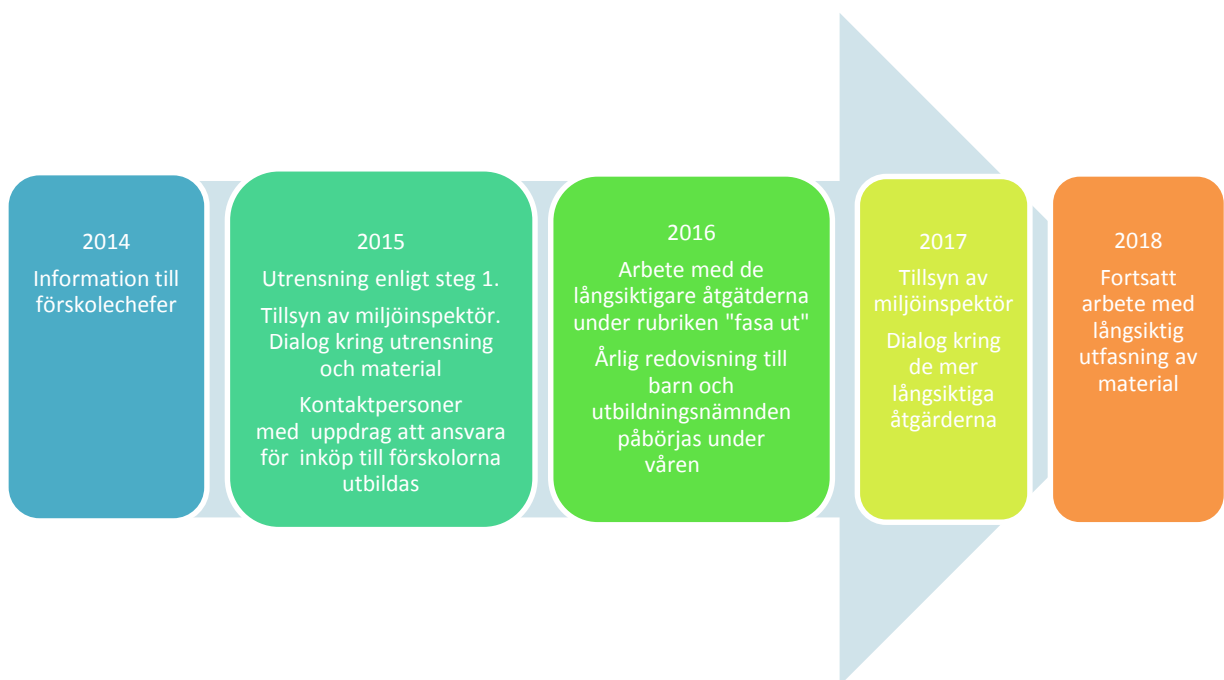
- Fastsällade av handlingsplan för en giftfri miljö i Piteås förskolor
- Information till förskolechefer genomförs 2014

2015

- Arbetet för en giftfri miljö i förskolorna påbörjas.
 - Steg 1 – material som tas bort direkt
 - Steg 2 – annat material fasis ut på sikt
 -
- Kontaktpersoner med uppdrag att ansvara för inköp till förskolorna, utbildas under våren 2015
- Tillsyn av miljöinspektör

2016-

- Årlig redovisning till barn och utbildningsnämnden påbörjas våren 2016
- Tillsyn vartannat år, fokus på långsiktig utfasning av större inventarier.

Inventering och utrensning på varje förskola

En viktig del av arbetet handlar om att se över vad som finns idag på förskolan och rensa bort sådant som barnen inte bör ha i sin omgivning. Punkterna nedan är förskolechefens ansvar men kan delegeras till andra. Åtgärderna dokumenteras och avrapporteras årligen till Barn och utbildningsnämnden med start 2015.

Rensa bort gammal elektronik

Elektronik är ingen leksak och innehåller diverse mindre bra ämnen. Det kan vara till exempel avlagda mobiltelefoner eller tangentbord som lämnats in till förskolan. Plasthöljet och kretskorten i elektroniska apparater som TV-spel, och stereoapparater kan ofta innehålla *bromerade flamskyddsmedel*. Bly kan finnas i lödpunkter och elkablar innehåller ofta *ftalater*. Det är därför en onödig risk att låta barnen leka med elektroniken. Gammal elektronik ska inte längre tas emot av förskolorna.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt

Rensa bland plastleksaker

Plast är bra till mycket men inte alltid det bästa för barnen. Det finns många olika sorters plaster som innehåller olika ämnen, vi ska därför rensa bland plastsakerna för att minimera risken att utsätta barnen för skadliga ämnen.

• Rensa bort gamla mjuka plastleksaker

Kemikaliekraven på leksaker har skärpts under åren, därför är nya plastleksaker bättre än gamla. Mjuka plastleksaker av PVC eller annan plastsort som är äldre än 2007 innehåller sannolikt ftalater som är förbjudna inom EU idag och de kan även innehålla bly.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Rensa bort på sikt

• Rensa bort plastleksaker som är tillverkade utanför Europa

I Europa ställs kemikaliekrav vid leksakstillverkning. De kraven gäller dock inte för leksaker som säljs här men tillverkas utanför Europa. Många billiga plastleksaker tillverkas i till exempel Kina.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Rensa bort uppenbart dåliga leksaker direkt, fasa ut övriga på sikt

• Rensa bort plastleksaker som känns klibbiga eller hala

Det klibbiga kan vara ftalater som läcker ut. När de släpper från plasten kan det kännas klubbigt eller halt.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt

- **Rensa bort plastleksaker som luktar**

Leksaker som luktar starkt, antingen kemiskt eller parfymerat, ska undvikas eftersom de kan innehålla ämnen som är allergiframkallande.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt

Rensa bland icke-leksaker

Förskolorna är fyllda av olika saker att leka med, vissa saker lämpar sig dock bättre för lek än andra. Se därför över saker som barnen leker med som inte är ämnade att vara leksaker.

- **Rensa bland utklädningskläder**

Rensa bort väskor eller andra saker i konstskinn eftersom de ofta innehåller PVC-plast med ftalater och ibland *bly*. Billiga smycken eller bijouterier som känns tunga kan innehålla stora mängder hälsoskadligt *bly* och *kadmium*. Allergiframkallande nickel kan också förekomma. Kläder som har detaljer i metall kan innehålla *bly*, *kadmium* och nickel. Rensa därför bland bälten, smycken och kläder som barnen leker med.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt

- **Se över skapande- och pysselmaterial**

Det är bra att återanvända material för att inte hela tiden behöva köpa nytt men det finns mer eller mindre bra saker att leka med. Att pyssla med saker från naturen eller till exempel gamla kartonger är bättre än gamla kablar, elektronik eller metall. Byggmaterial som PVC-rör ska också undvikas.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt

- **Fasa ut kemikalier**

På varje förskola bör man tänka igenom vilka kemikalier som egentligen behövs och rensa bort onödiga kemikalier. De kemikalier som behövs ska förvaras på en plats som barnen inte kommer åt och vara dokumenterade i en kemikalieförteckning.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Direkt. Uppdatera säkerhetsdatablad

Fasa ut möbler

Möbler är en ganska stor investering som ska hålla länge. Därför är det viktigt att köpa bra möbler när nya ska köpas in. Mindre bra möbler ska på sikt fasa ut.

• Byt ut soffor från 70- 80-talet

De innehåller sannolikt bromerade flamskyddsmedel. Vissa sorter bromerade flamskyddsmedel har förbjudits, därför är nya möbler bättre än gamla. Äldre soffor med skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Fasa ut på sikt

• Rensa bort gamla lekkuddar av skumgummi

Produkter av skumgummi innehåller ofta bromerade flamskyddsmedel. Eftersom några sorter bromerade flamskyddsmedel har förbjudits är det bättre med nyare kuddar än gamla. Äldre skumgummi kan även innehålla andra ämnen som inte är hälsosamma, till exempel bly.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Kuddar från 80- och 90-talet ska fasa ut på sikt

• Byt ut gamla sovdrassar

Äldre madrasser innehåller sannolikt flamskyddsmedel som idag är förbjudna. Skumgummit kan även innehålla bly. Överdragen är oftast i PVC-plast och kan, om de är gamla, innehålla de sex ftalaterna som är förbjudna idag. Nya madrasser som säljs kan också ha överdrag av PVC-plast men det finns också alternativ. Välj om möjligt ftalatfritt eller PVC-fritt.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Gamla madrasser ska rensas bort och ersättas med nya på sikt

• Se över förvaringen

Det är generellt bra att hålla nere antalet plastprodukter på förskolan. Andra material än plast eller PVC-fri plast är bättre alternativ.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Fasa ut på sikt

• Välj rätt bord

Ljuddämpande bord kan bidra till en lägre ljudnivå och en bättre arbetsmiljö både för barn och vuxna. När nya köps in, kontrollera att de inte innehåller PVC.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Byt på sikt till PVC-fria bord

Rutiner kring lågenergilampor

Det finns som regel många lågenergilampor på en förskoleavdelning. Som energsparare är dessa utmärkta men det är viktigt att lamporna hanteras rätt, särskilt gäller detta om en lampa skulle gå sönder.

När en kall lampa går sönder

Samla upp lampresterna med till exempel en bit styvt papper eller kartong och lägg dem i en glasburk med lock. Torka därefter golvet med en fuktig trasa. Lägg sedan även trasan i glasburken, stäng burken och märk den, till exempel med texten "kan innehålla kvicksilver från en lågenergilampa". Lämna burken till returhantering som är avsedd för farligt avfall.

Använd inte dammsugare. Det finns en risk för att dammsugaren ytterligare förångar och sprider kvicksilvret i luften. Av försiktighetsskäl tvätta även händerna.

När en varm lampa går sönder

Vädra och lämna rummet i 20-30 minuter. Samla senare upp lampresterna till exempel med en bit styvt papper eller kartong och torka golvet och andra ytor i närheten av den trasiga lampan med en fuktig trasa. Lägg lampresterna i en glasburk med lock. Lägg även trasan i glasburken, stäng burken och märk den, till exempel med texten "kan innehålla kvicksilver från en lågenergilampa". Lämna burken till returhantering som är avsedd för farligt avfall.

Använd inte dammsugare. Det finns en risk för att dammsugaren ytterligare förångar och sprider kvicksilvret i luften. Av försiktighetsskäl tvätta även händerna.

Rutiner för städning och hygien

God hygien är viktigt inte bara för att minska smittspridning utan även för att minska intaget av skadliga ämnen. Många kemikalier släpper från produkterna och samlas i dammet, därför är bra städning en viktig del i arbetet för giftfria förskolor. Stadens förskolor städas regelbundet av en upphandlad städfirma men viss städning utförs av personalen på förskolorna. För att förbättra inomhusmiljön ska vi göra följande:

Tvätta händerna ofta

Barnen på förskolorna ska tvätta händerna ofta. När de har varit ute, vid toalettbesök och innan måltid är minimum. Det är svårt att kontrollera allt som barnen rör vid på förskolan, därför är det särskild viktigt med handtvätt för att minimera risken att de skadliga ämnena kommer in i kroppen när de slickar och suger på händerna.

Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning där det framgår vad städenhet respektive verksamheten ska göra. På så sätt säkerställs att inget faller mellan stolarna och allt städas på ett tillfredsställande sätt. Det är förskolechefen eller delegerad persons ansvar att se till att lokalerna är rena och välskötta. Det är därför viktigt med rutiner för att följa upp städningen, både den egna och den som städfirman utför.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Tydliggör rutinbeskrivningar, klart vid tillsyn 2015

Tvätta textilier

Alla nya textilier ska tvättas innan användning, det gäller även kuddar och mjukdjur. Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier från tillverkningen och mycket av dem försvinner vid tvätt. Det är viktigt att tvätta alla textilier som gardiner, filter och mjukdjur regelbundet eftersom textilier samlar damm och damm binder diverse skadliga ämnen.

Ansvarig: Förskolechef

Tidsplan: Tydliggör rutinbeskrivningar klart till tillsyn 2015

Ställa tuffare krav på giftfria produkter vid inköp och göra samtliga inköp via kommunens inköpsavdelning.

-En särskild grupp med representanter från de olika förskolorna utbildas i att specificera krav och fungera som beställare. Krav på giftfrihet ska ställas på de varor som köps in. Extra viktigt är att de varor som används ofta, t.ex. tallrikar och glas, ska vara giftfria.

samtliga inköp att görs via inköpsansvarig på respektive förskola och ett upphandlingsförfarande genomförs under 2015

Ansvariga: Inköpsavdelningen ansvarar för att ge utbildningen under 2015. Förskolechef utser ansvariga på respektive förskola. Klart våren 2015.

Handlingsplanen är utarbetad utifrån Naturskyddsföreningens projekt: Operation Giftfria Förskolor samt utifrån Sundbybergs stads arbete för att skapa giftfria förskolor.

